УДК 342.347.152.18
JEL C51, L20, M20
DOI 10.33244/2617-5932.5.2020.33-41

Н. М. Борейко,
к.е.н., с.н.с.
e-mail: boreyko.nat@gmail.com
ORCID ID 0000-0001-5808-4823;
С. П. Параниця,
к.ю.н., доцент,
Університет ДФС України
e-mail: paranytsya@ukr.net
ORCID ID 0000-0001-7907-1220

ФІСКАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ДЕРЖАВИ ЯК ОБ'ЄКТ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ

Одним з аспектів забезпечення податкової безпеки держави є створення ефективної системи управління цим процесом. Система управління забезпеченням податкової безпеки включає такі елементи: суб'єкти управління відносинами у сфері податкової безпеки; нормативні правові акти, що регулюють галузь податкової безпеки держави; інформаційне забезпечення системи управління податковою безпекою України.

Визначено сутність таких понять, як «податкова безпека держави» та «податкове навантаження». Проведено оцінку сучасного стану податкової безпеки України.

Ключові слова: *економічна безпека держави, податкова безпека держави, індикатори податкової безпеки, податкове навантаження, ВВП.*

Н. М. Борейко, С. П. Параниця. Фискальный интерес государства как объект налоговой безопасности

Одним из аспектов обеспечения налоговой безопасности государства является создание эффективной системы управления этим процессом. Система управления обеспечением налоговой безопасности включает такие элементы: субъекты управления отношениями в сфере налоговой безопасности; нормативные правовые акты, регулирующие отрасль налоговой безопасности государства; информационное обеспечение системы управления налоговой безопасностью Украины.

Определена сущность таких понятий, как «налоговая безопасность государства» и «налоговая нагрузка». Проведена оценка современного состояния налоговой безопасности Украины.

Ключевые слова: *экономическая безопасность государства, налоговая безопасность государства, индикаторы налоговой безопасности, налоговая нагрузка, ВВП.*

Мета дослідження. Мета дослідження полягає у визначенні сутності понять «податкова безпека держави» та «податкове навантаження», формуванні й обґрунтуванні теоретико-методологічних аспектів податкової безпеки держави на сучасному етапі, а

© Борейко Н. М., Параниця С. П., 2020

також розробці практичних рекомендацій щодо реалізації фіскального інтересу держави як об'єкта податкової безпеки.

Постановка проблеми. Значення податкової безпеки полягає у доцільності державного втручання для забезпечення економічного зростання за допомогою реалізації фіскального інтересу. Проте чітке розмежування фіскального інтересу закріплює за податковою безпекою одне із ключових факторів. Доленосний поступ між державою і суспільством, що закріплює фіскальний інтерес, об'єктивно зумовив становлення нового інституту – податкової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття національної безпеки і механізму її забезпечення базується на міцному фундаменті як загальнотеоретичних, так і галузевих досліджень, ця категорія досить давно увійшла у науковий обіг. Поняття податкової безпеки досліджувалося ще в працях таких учених, як В. Т. Білоус [4], В. В. Іщенко [7], Ю. Б. Іванов, Ю. В. Бережна [8], О. І. Барановський [13] та інші.

Разом з тим, незважаючи на детальну розробленість окремих аспектів національної безпеки, різноманіття наукових досліджень, присвячених викликам і загрозам національній безпеці в різних сферах суспільства, проблема розуміння природи, сутності і змісту, ролі і значення податкової безпеки в Україні в її кількісному вимірі залишається недостатньо вивченою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Потреби в безпеці пов'язані з прагненням держави досягти стабільного й безпечного стану та являють собою необхідність захисту від економічних, екологічних, технологічних, соціально-економічних та інших небезпек з боку навколишнього середовища й упевненість у тому, що пріоритетні потреби держави та людини задовольнятимуться [1, с. 139].

З огляду на викладене вище основною метою податкової безпеки можна визначити реалізацію заходів з нейтралізації ризик-факторів, що мають негативний вплив на життєво важливі інтереси громадян, суб'єктів господарювання, держави й досягнення такого рівня економічного стану в країні, який би характеризувався фінансовою стабільністю й економічним піднесенням та позитивно впливав на загальну життєдіяльність соціуму.

На відміну від західної науки, де вивчення проблем безпеки є самостійним розділом теорії міжнародних відносин (Security studies) і навіть викладається як окрема навчальна дисципліна, в Україні ця сфера наукового знання досі перебуває на стадії становлення [2, с. 11]. У наукових колах немає одностайності щодо визначення предмета безпеки, практично не розкриті та до кінця не зрозумілі її ознаки і зміст загроз, що можуть завдати останній істотної шкоди.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток процесів глобалізації економіки сьогодні супроводжується посиленням зустрічних рухів, різнонаправленості тенденцій, що визначають зміст окремих процесів, що актуалізує проблему забезпечення податкової безпеки господарюючих суб'єктів на макро-, мезо- і мікрорівнях.

Згідно зі ст. 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [3]. Стаття 67 Основного Закону зазначає, що «…кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом». Податки є основним джерелом наповнення бюджету країни й основою надання послуг, пов'язаних із соціальним захистом і забезпеченням, освітою та охороною здоров'я, правоохоронною діяльністю, створенням нових робочих місць і підтримкою зайнятості населення. Значення податкової безпеки є

настільки великим, що недбалості, прорахунки та негативні тенденції у цій сфері чинять негативний вплив не тільки на фінансову, але й на національну безпеку держави [4].

Оскільки податкова безпека держави обумовлена ефективністю податкової діяльності держави, яка має оптимально поєднувати фіскальні інтереси держави, індивідуальні та корпоративні інтереси платників податків, то з позицій фіскальної достатності проблема податкової безпеки зводиться до забезпечення держави таким обсягом податкових надходжень, який є оптимально необхідним [5, с. 64]. Це – потреба у забезпеченні захисту особистої свободи громадян та втілення їхніх спільних інтересів – досягнення цілей, реалізація яких одним індивідом потребувала б занадто великих витрат.

«Врегулювання спірних питань, які виникають з платниками податків, не доводячи їх до суду, є основним підґрунтям роботи фіскальної служби. При цьому варто зазначити, що кожен фахівець юридичної служби і надалі максимально відстоюватиме інтереси держави, фахово підходячи до кожної справи, що направляється до суду. Позитивна динаміка виграшних справ має стати показовою для несумлінних платників податків, оскільки своєчасне повне декларування і сплата податків та платежів є значно легшою, більш спокійною і найголовніше економічно доцільною», – наголошувала свого часу начальник юридичного управління ГУ ДФС у Хмельницькій області Олена Напорчук [6].

Небажання платити може бути викликане невідповідністю якості та кількості суспільних товарів і послуг інтересам суспільства. Звідси виникає питання, на які обсяги фінансових ресурсів претендує держава і чим зумовлений її фіскальний інтерес?

Фіскальний інтерес держави зумовлений необхідністю задоволення потреб суспільства. О. Тимченко у своїй роботі «Держава як суб'єкт податкового боргу» [7, с. 26] зазначає, що «формуючи пропозицію суспільних благ, держава вивчає уподобання громадян і намагається економічно обґрунтувати сукупний обсяг і види суспільних товарів та послуг, а відтак рівень податкового навантаження». Такий тип фіскальної держави відповідає поглядам учених, які трактують природу держави не стільки в контексті силової структури, скільки наділяють її морально-етичною цінністю, присутньою в свідомості й потрібною людям. У цій точці узгоджуються інтереси платника і держави в процесі оподаткування під час формування податкової безпеки.

Вивчаючи це питання, звернено увагу, що сьогодні немає єдиного підходу до визначення поняття «податкова безпека держави». В. Іщенко [8, с. 36] стверджує, що податкова безпека – це частина фінансової безпеки держави, яка визначається наявністю сформованої податкової системи, оптимальним рівнем оподаткування, що забезпечує достатнє наповнення за рахунок податкових надходжень дохідної частини бюджету для виконання державою своїх функцій, а також забезпечує розвиток реального сектору економіки та соціальний захист населення. Науковці Ю. Іванов, Ю. Бережна [9, с. 9] схиляються до думки, що податкову безпеку варто розглядати як інтегровану підсистему економічної безпеки, яка впливає на фінансове забезпечення всіх її складових: інноваційно-технологічної, інвестиційної, енергетичної, сировинно-ресурсної, продовольчої, соціальної, експортної, імпортної та міжнародно-інтеграційної безпеки.

На думку авторів, податкова безпека – це стан економіки та інститутів влади, при якому забезпечується гарантоване надходження податкових платежів до бюджету, захист національних інтересів, соціальна спрямованість податкової політики, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів.

У літературі зазначається, що ця діяльність виникає як соціальний феномен у ході вирішення протиріччя між такою об'єктивною реальністю, як небезпека, і потребою розумної істоти, соціального індивіда, груп і спільнот запобігти її, локалізувати, усунути наслідки небезпеки.

Одним з показників, який впливає на податкову безпеку держави, є податкове навантаження. А. Соколовська під податковим навантаженням розуміє вартісне вираження всієї сукупності податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів, які повинна сплачувати юридична чи фізична особа згідно з чинним податковим законодавством країни [10, с. 6].

Засновником цього напряму був професор Каліфорнійського університету А. Лаффер. Він вперше дослідив зв'язок між рівнем податкового навантаження і надходженнями до бюджету, а також обґрунтував положення про те, що збільшення податкового навантаження до певної межі веде до зростання податкових надходжень, а за її межею призводить до протилежних наслідків [2, с. 19].

Показник податкового навантаження на макрорівні відображає ефективність податкової політики, тобто кількісно вимірює сукупний вплив податкових платежів на джерела їхньої сплати.

Для оцінювання рівня податкової безпеки використовуються індикатори, які важливі не самі по собі, а як засоби попередження негативних тенденцій та інструменти забезпечення сталого розвитку, серед них:

а) коефіцієнт покриття податковими надходженнями витрат Зведеного бюджету України. Розраховується як відношення податкових надходжень до витрат Зведеного бюджету України;

б) рівень сумлінності сплати податків. Розраховується як відношення: в чисельнику – податкові надходження мінус сума додатково нарахованих пільг, у знаменнику – податкові надходження;

в) рівень податкового боргу платників податків. Розраховується як відношення: податковий борг до додаткових надходжень;

г) загальне податкове навантаження (податкові надходження + сума ЄСВ) / ВВП;

д) коефіцієнт еластичності:

$$Ке = ((ПН2 – ПН1) / ПН1) / ((ВВП2 – ВВП1) / ВВП1), \quad (1)$$

де ПН1 – податкові надходження за базовий період;

ПН2 – податкові надходження за звітний період;

е) рівень тіньової економіки. Визначається відповідно до рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки, затверджених Мінекономрозвитку;

ж) частка кількості податкових пільг, що є втратами доходів бюджету (сума податкових пільг / доходи Зведеного бюджету України);

и) рівень виконання податкових надходжень. Розраховується як відношення: фактичні податкові надходження до планових податкових надходжень;

к) коефіцієнт інвестиційної віддачі податкових пільг підприємств з інвестиціями. Розраховується як відношення: сума інвестицій до суми податкових пільг.

Отже, актуальним залишається визначення індикатора податкового навантаження. Так, податкове навантаження розглядають як на рівні держави, так і на рівні окремих підприємств. Нами було проведено аналіз визначень податкового навантаження саме на

макрорівні, тобто на рівні держави. Під час визначення сутності податкового навантаження виділяють дві сторони: якісну, кількісну [10, с. 4–5; 11, с. 78]. Якісна характеристика податкового навантаження проявляється в його визначенні як показник, що вказує на ефект від впливу податків та прирівняних до них платежів на соціально-економічне становище в країні, тобто визначає рівень ефективності втручання держави через податкову систему. Кількісна сторона податкового навантаження проявляється в тому, що завдяки останньому можна визначити рівень розподілу та перерозподілу ВВП у країні через податкові важелі.

І. Саніна стверджує, що межа податкового навантаження – це умовна точка в оподаткуванні, за якої досягається баланс урахування інтересів платників стосовно їхньої податкоспроможності, а також і стимулів для розвитку інтересів держави щодо достатності наповнення бюджету [12].

Т. Мельник доводить, що податкове навантаження як фіскальний показник демонструє ступінь централізації й усуспільнення створюваного ВВП у бюджетній системі країни та перерозподілу усуспільненої частини ВВП через цю систему за допомогою надання економічним агентам суспільних благ, прямої й опосередкованої фінансової допомоги. Як ціновий показник, податкове навантаження характеризує вагу обов'язкових платежів на будь-яке результуюче джерело (виручка підприємства, прибуток, витрати на оплату праці, витрати домогосподарств тощо) [13, с. 43–44].

О. Барановський серед індикаторів фінансової безпеки виокремлює рівень оподаткування громадян, підприємств, організацій установ та рівень збирання податків у державі [14, с. 94–96]. Індикатори фінансової безпеки можуть застосовуватись як компоненти моніторингу в механізмах ризик-менеджменту, операційного, фінансового менеджменту, менеджменту персоналу та маркетингу.

Так, з рис. 1 видно, що найбільше значення податкового навантаження упродовж 2010–2018 рр. (%) спостерігається у Німеччині (перше місце у рейтингу), на другій позиції – Японія, на третій – США, а найнижчий показник – в Україні.

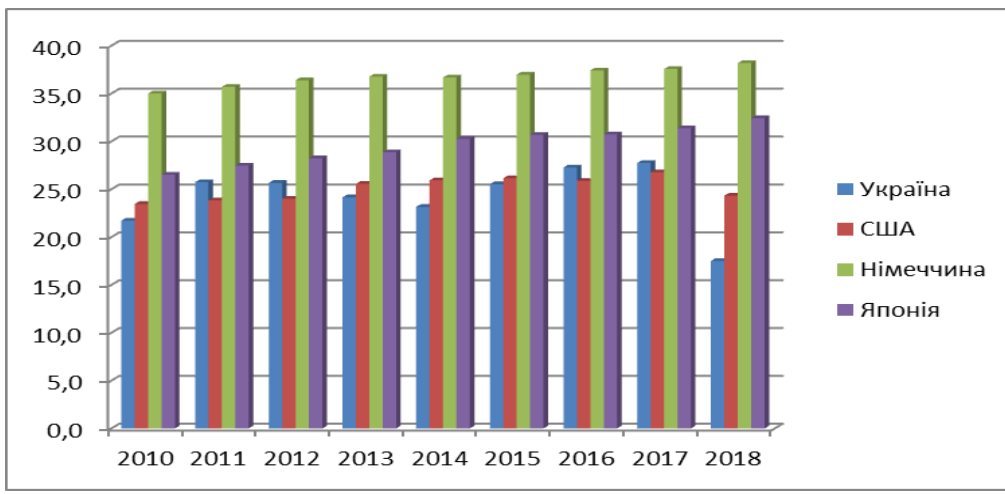

Рис. 1. Динаміка податкового навантаження за 2010–2018 рр., %
Джерело: побудовано авторами за даними [15; 16; 17].

Податкове навантаження в Україні 2018 року, порівняно з 2017 роком, знизилось на 36,9 %, що, в свою чергу, негативно вплине на економіку в цілому. Спад 2018 року податкового навантаження спостерігався також у США на 9,1 %, а в Німеччині та Японії відбулося зростання на 1,6 та 3,4 %, відповідно. Зміни співвідношення податку до ВВП зумовлені відносними змінами номінальних податкових надходжень та номіналу ВВП. З одного року на наступний, якщо податкові надходження збільшуються більше ніж ВВП (або падають менше ВВП), відношення податку до ВВП зросте. І навпаки, якщо податкові надходження зростуть менше ВВП або зменшаться далі, відношення податку до ВВП знизиться. Якщо дійсно дії держави спрямовані на покращення добробуту кожного члена суспільства і це реально відбувається через її втручання в процеси розподілу і перерозподілу ВВП та надання державних благ, то можна свідчити про те, що державні потреби – це одночасно і потреби суспільства в цілому. Тому співвідношення податку до ВВП не обов'язково означає, що сума номінальних або реальних податкових надходжень в Україні збільшилась.

Висновок. З викладеного вище виходить, що перш ніж намагатися збалансувати інтереси платників податків та держави, потрібно узгодити інтереси самих платників, тобто визначити, у чому полягає спільний інтерес суспільства.

Результати стратегічного аналізу тенденцій розвитку глобальної та української економіки свідчать про те, що сьогодні потреба у протистоянні загрозам безпеки поширюється практично на всіх господарюючих суб'єктах. При цьому особливої важливості набуває створення в державі системи забезпечення податкової безпеки. Одночасно, сучасні умови розвитку економіки і перш за все її промислового розвитку викликають об'єктивну необхідність створення всеохоплюючої системи забезпечення податкової безпеки, в якій кожна структурна складова займатиме чітко визначене й науково обґрунтоване місце та виконуватиме відповідні покладені на неї функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пашко П., Пісной П. Митна безпека України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України.* 2006. № 2. С. 138–144.

2. Barry Buzan, Lene Hansen. The Evolution of International Security Studies. *Cambridge University Press*, 27 Aug. 2009, 400 p.

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червень 2018 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19

5. Білоус В. Т. Державна Фіскальна служба України як суб'єкт забезпечення податкової безпеки держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: юридичні науки*. 2018. Випуск 906 (20). С. 62–68. URL: http://science.lpnu.ua/law/all-volumes-and-issues/volume-5-number-906-20-2018/public-physical-service-ukraine-subject

6. Державна фіскальна служба України / вебсайт. URL: http://km.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/373311.html

7. Тимченко О. Держава як суб'єкт податкового боргу. *Ринок цінних паперів України. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку*. 2009. № 9–10. С. 23–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rcpu_2009_9-10_4

8. Іщенко В. В. Податкова складова фінансової безпеки держави. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 37. С. 35–40.

9. Іванов Ю. Б., Бережна Ю. В. Податкова безпека: сутність та умови забезпечення. *Економіка розвитку*: науковий журнал. 2010. № 2 (54). С. 9–11.

10. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки. *Економіка України*. 2006. № 7. С. 4–12.

11. Канцур І. Г. Теоретичні засади податкового навантаження. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2010. № 3 (50). С. 77–82.

12. Саніна І. С., Ткачик Л. П. Оцінка рівня податкового навантаження в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* 2015. Вип. 13. С. 211–216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_13_49

13. Мельник Т. Вплив внутрішніх податків на зовнішній сектор економіки України. *Економіст*. 2005. № 12. С. 42–45.

14. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. 759 с.

15. Міністерство фінансів України / вебсайт. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/

16. Національний банк України / вебсайт. URL: http://bank.gov.ua

17. Світовий банк / вебсайт. URL: http://data.worldbank.org

REFERENCES

1. Pashko P., Pisnoi P. (2006). Mytna bezpeka Ukrainy [Customs security of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, vol. 2, pp. 138–144.

2. Barry Buzan, Lene Hansen. The Evolution of International Security Studies. *Cambridge University Press*, 27 Aug. 2009, 400 p.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), Konstytutsiia Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018). The Law of Ukraine «Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19

5. Bilous V. T. (2018). Derzhavna Fiskalna sluzhba Ukrainy yak subiekt zabezpechennia podatkovoi bezpeky derzhavy [The State Fiscal Service of Ukraine as a subject of ensuring the tax security of the state]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu „Lvivska politekhnika". Seriia: yurydychni nauky*, vol. 5, no. 906, pp. 62–68. URL: http://science.lpnu.ua/law/all-volumes-and-issues/volume-5-number-906-20-2018/public-physical-service-ukraine-subject

6. The official site of Derzhavna fiskalna sluzhba Ukrainy (2020). URL: http://km.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/373311.html

7. Tymchenko O. (2009). Derzhava yak subiekt podatkovoho borhu. [The state as a subject of tax debt]. *Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy. Visnyk Derzhavnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku*, vol. 9–10, pp. 23–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rcpu_2009_9-10_4

8. Ishchenko V. V. (2012). Podatkova skladova finansovoi bezpeky derzhavy [The tax component of the financial security of the state]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti,* vol. 37, pp. 35–40.

9. Ivanov Yu. B., Berezhna Yu. V. (2010). Podatkova bezpeka: sutnist ta umovy zabezpechennia [Tax security: the nature and conditions of security]. Ekonomika rozvytku: naukovyi zhurnal, vol. 2 (54). pp. 9–11.

10. Sokolovska A. (2006). Teoretychni zasady vyznachennia podatkovoho navantazhennia ta rivnia opodatkuvannia ekonomiky [Theoretical basis for determining the tax burden and the level of taxation of the economy]. *Ekonomika Ukrainy*, vol. 7. pp. 4–12.

11. Kantsur I. H. (2010). Teoretychni zasady podatkovoho navantazhennia [Theoretical principles of the tax burden]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy (ekonomika, pravo)*, vol. 3 (50). pp. 77–82.

12. Sanina I. S., Tkachyk L. P. (2015). Otsinka rivnia podatkovoho navantazhennia v Ukraini [Assessment of the tax burden in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Ekonomika i menedzhment*, vol. 13. pp. 211–216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_13_49

13. Melnyk T. (2005). Vplyv vnutrishnikh podatkiv na zovnishnii sektor ekonomiky Ukrainy [Impact of Internal Taxes on the External Sector of the Ukrainian Economy]. *Ekonomist*, vol. 12. pp. 42–45.

14. Baranovskyi O. I. (2004). Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia) [Financial security in Ukraine (valuation methodology and assurance mechanisms)]. K.: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, p. 759. (in Ukrainian).

15. The official site of Ministerstvo finansiv Ukraine (2020). URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/

16. The official site of Natsionalnyi Bank Ukraine (2020). URL: http://bank.gov.ua

17. The official site of World Bank (2020), «Ukraine. Database». URL: http://api.worldbank.org/v2/uk/country/UKR?downloadformat=excel

Nataliia M. Boreiko, Candidate of Sciences (Economics), Senior Researcher, University of the State Fiscal Service of Ukraine;

Serhii P. Paranytsia, Candidate of Law, Associate Professor, University of State Fiscal Service of Ukraine

The Fiscal Interest of the State as a Facility of Tax Security

One of the aspects of ensuring the tax security of the state is to create an effective system for managing this process. The tax security management system includes the following elements: subjects of tax security relations management; normative legal acts regulating the field of tax security of the state, information support of the tax security management system of Ukraine.

The essence of such concepts as the tax security of the state and the tax burden are determined. The current state of tax security of Ukraine has been assessed.

The importance of fiscal security lies in the appropriateness of government intervention to secure economic growth through fiscal interest. However, a clear distinction between fiscal interests is one of the key factors behind fiscal security. The fateful progress between the state and society, which fosters fiscal interest, objectively led to the formation of a new institute – tax security.

Security needs are linked to the state's desire to achieve a stable and secure state and represent the need to protect against economic, environmental, technological, socio-economic and other environmental threats and the assurance that the priority needs of the state and the individual will be met.

In view of the above, the main objective of tax security can be identified as the implementation of measures to neutralize the risk factors that have a negative impact on the vital interests of

citizens, economic entities, the state and achieve a level of economic status in the country, which would be characterized by financial stability and economic uplift and positively influenced the overall life of the society.

Unlike Western science, where the study of security issues is an independent part of the theory of international relations (Security studies) and even taught as a separate discipline, in Ukraine this field of scientific knowledge is still in its infancy and has not been fully determined by its subject, but practically undefined, her symptoms and the content of the threats that could cause her significant harm are not fully understood.

Key words: *economic security of the state, tax security of the state, indicators of tax security, tax burden, GDP.*

Стаття надійшла до редакції 11 травня 2020 року